

BEZVRIJEDNI ŽIVOTI OBOLJELIH RADNIKA

Slobodna Dalmacija, 24.01.2005.

PLOČE - Koliko vrijedi život radnika oboljelog od azbestoze u Hrvatskoj, konkretno u Pločama, gdje je nekada bila smještena najveća tvornica kočionih obloga i prerade azbesta u bivšoj državi "Plobest", a

koliko njegova kolege u Americi? Prema nekim podacima, u pločanskom poduzeću je u vrijeme stečaja, prije nekoliko godina, oko 250 ljudi posjedovalo presudu o azbestozu. Tijekom jednog od prosvjeda, polovicom 2002. godine, od radnika se mogao čuti podatak o postojanju knjige sa imenima onih koji su umrli od te opake i neizlječive bolesti i čiji se broj tada kretao oko 110, da bi do danas narastao na 150. Zbog nemara mjerodavnih institucija nemoguće je odrediti točan broj umrlih, ali se pouzdano zna da mnogi od njih nisu ušli u peto desetljeće života. Preživjeli radnici nastavili su borbu za dokazivanje svoje bolesti i dobivanje odštete.

Ako zanemarimo mali broj onih koji su na vrijeme, odnosno prije proglašenja stečaja, pokrenuli sudske postupke, a nije teško pogoditi da ih je većina bila iz uprave, i koji su dobili oko 50 tisuća tadašnjih njemačkih maraka, najveći broj radnika dobio je smiješno male odštete, koje se, nakon odbijanja svih troškova, najčešće kreću između 15 i 30 tisuća kuna. Za to vrijeme u Americi, zbog iste su stvari sudovi zatrpani odštetnim zahtjevima, Senat osniva posebne fondove, a mnoge kompanije propadaju. Točnije, na američkim je sudovima podneseno više od 500 tisuća zahtjeva za odštetne sudske postupke, Senat osniva fond za kompezaciju žrtvama azbesta u iznosu većem od 120 milijardi dolara, a nekoliko desetaka američkih kompanija, poput "Armstrong World" ili "Owens - Corning" otišlo je u bankrot. Samo u 2000. godini osiguravajuća su društva isplatila više od 50 milijardi dolara žrtvama azbesta, a prema procjeni Radne grupe za okoliš, taj iznos se za 2004. godinu kreće oko 300 milijardi dolara. Ako se prihvati i onaj manji iznos, koji predlaže Senat i podijeli s brojem zahtjeva, te se dobiveni iznos u dolarima pretvori u kune, računica pokazuje šokantan odnos jedan naprema sto, naravno u korist američkog radnika.

Amerikanci su toliko pedantni pa su izračunali da svakog dana od azbestoze umre 30 njihovih državljana. Kako do razvoja bolesti dolazi tridesetak godina nakon kontakta sa azbestom, čija je upotreba u industriji dosegla vrhunac u 70-im i 80-im godinama prošlog stoljeća, američki Centar za kontrolu bolesti "izbacio" je podatak da će u sljedećih deset godina, zbog pretjerane izloženosti azbestu, umrijeti više od 100 tisuća Amerikanaca. Ništa bolja situacija nije ni u Europi. Analitičari RAND instituta procijenili su da će tijekom iduća dva desetljeća u Europi biti podignuto oko 750 tisuća odštetnih zahtjeva, a znanstvenici predviđaju da će ukupan broj smrtnih slučajeva, samo u Zapadnoj Europi, premašiti brojku od pola milijuna. Je li se, međutim, najavljena katastrofa

mogla spriječiti? Europska agencija za okoliš podsjeća da je još 1898. službenica zdravstvenog nadzora u Velikoj Britaniji po imenu Lucy Deane upozoravala na vrlo štetno djelovanje azbesta. Bila je jedna od prvih žena inspektora u britanskim tvornicama i brojnim je dokazima, nastalim eksperimentiranjem na

štakorima, širila uvjerenje o potrebi zabrane azbesta. Tijekom sljedećih 50 godina množili su se dokazi da azbest nije opasan samo za one koji rade s njim, nego i za stanovnike koji žive u blizini tvornica i

za ljude u zgradama u čijoj je gradnji korišten taj materijal. Unatoč svemu, tempo znanstveno - tehnološke revolucije bio je prejak i azbest se nastavio koristiti. Tek 1998. godine, s puno simbolike u engleskom stilu, na 100. godišnjicu izvješća Lucy Deane, Vekika Britanija konačno je u potpunosti zabranila azbest.

Međutim, pogrešno je zaključiti da je azbest otkriven tako kasno, iako je njegova upotreba u prošleme stoljeću dosegla vrhunac. Već u prvom stoljeću geograf Strabo identificirao je prvi grčki azbestni rudnik na otoku Ewoia, a povjesničar iz istog stoljeća Plinije Stariji pisao je o kvaliteti azbesta, između ostaloga, sljedeće: "Potpuno je otporan na vatru, te pruža zaštitu od svih uroka,...". Azbest je bio poznat i u ostalim kulturama. Stari Egipćani umotavali su faraonske mumije u azbest, koji im je osiguravao dugovječnost. Stari skandinavski narodi njime su zatvarali pukotine u svojim nastambama, dok su Perzijanci tijela svojih mrtvih prije spaljivanja oblagali azbestnom tkaninom koja nije izgarala u vatri, pa im je tako pepeo mrtvih bio sačuvan. U srednjem se vijeku azbest koristio kao izolacija u metalnim oklopima, a vladari su ga upotrebljavali kao pokrov za stol kako bi uvjerali svoje barbarske posjetitelje da posjeduju nadprirodne moći tako da bi pokrov bacili u vatru iz koje bi ga vadili neoštećena.

Osim toga, postoje i neki mračni zapisi o srednjovjekovnim trgovcima koji su naivnom pučanstvu prodavali križeve izrađene od azbesta ističući njihovu otpornost na vatru kao dokaz da su napravljeni od drva sa "pravog križa".

Negativni utjecaji azbesta na zdravlje bili su poznati i starim Rimljanima, pa je vrijedila preporuka da se nikada ne kupuju robovi koji su vadili azbest, uz obrazloženje da često "umiru mladi". Kako je postotak plućnih oboljenja kod ljudi koji su radili sa azbestnim vlaknima bio izrazito visok, Plinije je čak dao uputstva prema kojima su robovi morali koristiti propusna tkiva mjehura kao zaštitnu masku od udisanja prašine. Danas je u mnogim europskim zemljama zabranjena proizvodnja i upotreba azbesta. U Hrvatskoj još nema zakona koji zabranjuje njegovu upotrebu. Istina, naša je zemlja ratificirala konvenciju o zabrani azbesta, ali nije uskladila svoje propise.